

Prof. INGE UNT

Õpetajaks koolitatagu stuudiumi lõpul?

2.

Peale ülalöeldu hakatakse õpetajale lähitulevikus esitama nõudeid, mis lähtuvad keskkooli vanema astme kavatsetavast hargnemisest: õpetaja peab suutma küllalt iseseisvalt ette valmistada uusi kursusi, sealhulgas valik- ja fakultatiivkursusi. Koolis hakatakse õpetama kompleksse iseloomuga, integreeritud õppeaineid, nende õpetamine eeldab õpetajalt orienteerumist ka naaberaineis.

Õpetaja töö keerulisemaks muutumine eeldab mõistagi nii pedagoogikas, oma eriala metoodikas ja lapse psühholoogias kui ka kogu koolitöös orienteeruvaid ning muidugi loovvõimega õpetajaid. Meie senine õpetajate koolitus ei vasta kaugeleki neile nõudele. On selge, et õpetajate ettevalmistuses on vaja olulisi muudatusi.

Kuidas aga saavutada, et ühel hoobil paraneks nii erialane kui ka pedagoogiline ettevalmistus?

Nimetatud vastuolu erialase ja pedagoogilise koolituse vahel pole ainus, võimalik, et isegi mitte peamine raskus õpetajate koolitamisel. Õpetuse suurema intensiivistamisega, mis on ülikoolis praegu päevakorral, saaks ühtteist ära teha. Põhiraskus seisneb üliõpilaste hoiakus õpetaja kutse suhtes, nende motivatsioonis selleks kutseks valmistuda. Siin on aeg tõele kartmatult näkku vaadata ja asi täie selgusega teadvustada. See on ainus tee olukorra parandamiseks, Reet Uringu pikaajalised uurimised näitavad, et suur osa pedagoogiliste osakondade üliõpilastest (see protsent on osakonniti erinev) ei soovi saada õpetajaks või on selle kutse suhtes ükskõiksed. See hoiak ei parane ülikoolis õppimise vältel. Analüüsime selle nähtuse võimalikke põhjusi.

Ülikoolis on teaduskondi, kuhu tullakse konkreetset ametit õppima. On aga teaduskondi, kus elukutsete valik on pärast lõpetamist lai. Need omakorda jagunevad, nagu juba on öeldud, sellisteks, kust suur protsent lõpetajatest läheb mittepädagoogilistele aladele, ja sellisteks, kust enamik saab õpetajateks. Viimastele on iseloomulik, et see suhteliselt väike protsent mittepädagooge läheb tööle või edasi õppima väga mitmekesistele aladele, näiteks filoloogid, aga ka ajaloolased. Nii ongi kujunenud olukord, et (nagu näitavad Reet Uringu andmed) õppima tullakse enamasti huviala, mitte kutset. Näiteks polnud umbes kolmandik pedagoogilistesse osakondadesse astunud elukutse peale veel üldse mõelnud. Huvi võib olla nii tugev, et tullakse õppima õpetajaks saamise ähvardusest hoolimata. Ikka hellitatakse lootust sellest pääseda. Tean seda hästi, sest minu endaga oli samamoodi. Mõistagi on küllalt palju ka neid (ja seda näitavad ka ankeediandmed), kes tulevad ülikooli kindla sooviga saada õpetajaks. Antud juhul aga lähtume pedagoogiks mittetahtjatest, neist ei pääse kuidagi mööda.

On omaette küsimus, miks siis paljud kardavad õpetajaks

3.

saada. Sotsiaalseks taustaks on muidugi paljuräägitud õpetajakutse madal maine senises ühiskonnas. Üliõpilaspoolseks taustaks on asjaolu, et ta tunneb hästi, kuidas õpetajaks olek klasi poolt paistab. Ta mäletab halba, mis mõnele õpetajatele tehti, samuti neid õpetajaid, kelle käest äsja kergendusega pääseti. Teiste kutsete puudusi ta ei tunne, mõned neist on romantilise oreooliga ümbritsetud. Ta ei tunne õpetajatöö loovaid külgi. Tema eluplaanid on esialgu ähmased. Näiteks ta ei tea veel, et abiellub EPA poisiga ja läheb maakooli õppealajuhatajaks.

Võib loota, et kooliuuendusega õpetajakutse maine paraneb, sealhulgas loova vaimuga inimeste hulgas, kes tulevikus loodetavasti oma võimetele eriti head rakendust leiavad. Palgatõus on selliseid tendentse juba kaasa toonud. Ent oleks väär üksnes selle peale lootma jääda.

Kõik ülalöeldu teeb aga pedagoogilise ettevalmistuse ülikoolis küllalt komplitseerituks. Peame koolitama õpetajaid, ja tingimata senisest tunduvalt paremini, olukorras, kus paljud üliõpilased õpetajaks saada ei taha või on selle kutse suhtes ükskõiksed. On aga algne psühholoogiline tõde, et igasuguse tegevuse edukuse esimene tingimus on positiivne motivatsioon selle suhtes.

Kõiki neid hädasid on ülikoolis ammu tunnetatud, igapäevases töös kogetud ja uurimustega kindlaks tehtud. Ja seetõttu on neid püütud mitmesugusel viisil ületada.

Põhiline tee on olnud muudatused õppeplaanis. Neist varasemini tehti erialase ettevalmistuse tõhustamiseks. Nimelt kaotati (v.a. matemaatikas) eraldi olevad teoreetilised ja pedagoogilised osakonnad. Koos sellega piirati paratamatult kõikide üliõpilaste pedagoogilist ettevalmistust. (See viidi teadjate andmeil mahult kõige väiksemaks maailmas.) Ühtlasi tuli nüüd kõik õpetaja ettevalmistusega seostuv peale suruda ka neile, kes kindlalt teadsid, et nad õpetajaks ei hakka. Paremalt juhul olid need kannatlikult nõus vastavaid praktikaid ja muud läbi tegema (sageli kulges see edukalt), halvemal juhul kompromiteerisid oma halva suhtumisega koolitöösse ülikooli, mõnikord kahjustasid kogu õpirühma hoiakuid.

Sai ilmselgeks, et nii enam edasi ei saa. Vahepeal anti välja koolireformiga seotud dokumendid ja see tõi kaasa pedagoogiliste ainete tunduva suurenemise ülikoolide õppeplaanis, sealhulgas nn. pideva pedagoogilise praktika kogu stuudiumi vältel. Neid samme võiksime iseloomustada isegi kui analoogiat ekstensiivarengule majanduses. Nimelt piirdusid pideva pedagoogilise praktika eeskirjad kohustusega saata üliõpilased praktikale. Mingit finantsilist ega õppejõududele koormust tagavat katet esialgu ei kaasnenud. Kõrgemal pool oleks nagu arvatud, et kui mingit tegevust ajaliselt laiendada, siis tuleb kasu isenesest.